
Lőrincz György

MENTSÉG

(Regényrészlet)

„A nemzeteket úgy likvidálják, hogy legelőször elveszik emlékeztüket. Megsemmisítik könyveiket, műveltségüket, történelmüket. És valaki másféle könyveket ír, másféle műveltséget nyújt, és más történelmet gondol ki nekik. A nemzet aztán lassan nem érti jelenét, és elfelejti múltját.”

Milan Kundera

Így magunk közt beszélhetünk – köszörülte meg a torkát Bogos, mint-ha valami belső izgalom fojtogatná, majd folytatta: – Azért fontos számunkra ez a beszélgetés, esperes úr, mert számítunk a támogatására...

De még végig sem tudta gondolni, miről lehet szó.

– Ez az első komoly választás a változások óta – mondta Csapó –, nem mindegy, hogy ki kerül a közösségünk élére.

Majd:

– Ezzel, gondolom, egyetért az esperes úr is – mondta.

„Valószínű. Ti akartok – villant át rajta –, azért ez a nagy körítés.” Gyanakodva s kicsit fölényesen figyelte az erőlködésüket. Gyanús volt számára egyébként a „közösségünk” kifejezés is.

Kenéz esperes állt, várta, hogy mi következik, túl szertartásosak voltak, túl előzékenyek, szinte nevetségesnek tűnt ez az egész szemfényvesztéses színjáték, de nem kellett sokáig várnia. Csapó már folytatta.

– Szóval, ahogy Bogos is mondta, szeretnők, hogyha minket támogatna az esperes úr.

– Nem túl korai ez? – kedélyeskedett ekkor még magabiztosan s kissé fölényesen Kenéz esperes, mint akinek még joga van dönteni a választásban.

– De hát foglaljon helyet, esperes úr – avatkozott most újra a beszélgetésbe Bogos –, hisz tudunk beszélgetni ülve is. Zárd be az ajtót – szólt rá Csapóra –, egy kicsit maradjunk magunkra.

– Mert végül is kevés szóból is érthet az *okos* ember – mondta Csapó, és ránézett.

Ennek a mondatnak már éle volt, s csak most kezdett, de még mindig fölényesen mosolyogva, figyelni. Viszont föltűnt az is, és nemcsak a hanglejtésből, ahogy Csapó kiejtette a szavakat, a tekintete villanásából is, hogy ha akarja, akár fenyegetésnek is veheti a szavakat.

Nyitva, lebegve hagyta a mondat végét Csapó, sokat sejtetően.

Talán ezért, talán csak hogy még mindig fitogtassa a fölényét: – Hát persze! – mondta Kenéz esperes. – De jó volna tudni, miért is.

A két férfi egymásra nézett, aztán visszafojtott hangon, éllel megszólalt Bogos.

– Mert ezt kérjük, esperes úr!

De nem nézett a szemébe.

Az irodában sűrűsödni kezdett a levegő, mintha beszorult volna a meleg a város fölött.

– És ha nem, akkor mi lesz? – kérdezte Kenéz esperes.

– Hogy érti ezt, esperes úr? – kérdezte tettetett vidámsággal, szérenséggel a hangjában Bogos.

– Hogyha nem magukat támogatom.

– Ja – rebbent meg Bogos tekintete –, hát erre is föl vagyunk készülve. Igaz, Csapó? – fordult Csapó felé.

A két ember vidáman nézett egymásra. Legalábbis úgy tűnt, mosoly villant az arcukon.

– Megkérjük szépen – mondta Bogos.

– Szépen és tisztelettel – folytatta Csapó.

Hangja vidáman csendült, mintha semmi kétely sem merülne fel a támogatást illetően. Még hozzá is fűzte: – Miért ne támogathatna minket az esperes úr? Tettünk mi valamit is, amivel sértettük az esperes urat?

S mert Kenéz esperes hallgatott: – No, ugye, hogy nem – szólalt meg Bogos.

– Mi úgy hisszük – és Csapóra nézett –, kellő tisztelettel viselkedtünk az esperes úrral. Kellő tisztelettel, azért s ahogy az esperes úr élt. Amit tett.

– Ismerjük a kiállításait – mondta Csapó –, ezért is kérjük szépen.

Kenéz esperes összeresztette. Élcelődnek? Rájuk nézett, azonban az arcuk komoly volt, rezzenéstelen. Semmi gúny nem látszott rajtuk.

– És bízunk önben – fűzte hozzá Bogos.

Ha a hangjuk nem lett volna komoly, s a tekintetük is, azt hihette volna, játszanak vele. Viszont ha nem is érzett gúnyt, azt már kiérezte, egyfajta fölény áradt mindkettőjükből. De miért?

Kenéz István bekeményített, újra megkérdezte:

– És ha nem?

– Arra is megvan az eszközünk – mondta Csapó.

– Hát akkor – mondta Kenéz esperes – várom a folytatást.

Mindezt keményen mondta, határozottan. Most már sejtette, hogy valamit tartogatnak, amiről ő nem tud s nem is sejti. Majd megtudom – gondolta.

– Csak nem? – kérdezte Csapó.

– Komolyan mondja? – kérdezte Bogos is.

Azon az estébe hajló udvardi délutánon, amikor Csapó és Bogos elővette a megsárgult füzetet, s megmutatták a felesége nevét a titkosrendőrségi névjegyzéken, s a jeligét: „sofia popei”,* a szeme nem tudta felismerni a betűket. Újra és újra odapillantott a fakult újságok közt szabadon hagyott keskeny részre, de nemhogy a betűk, még a felesége arca sem villant benne. Most már a keze reszketését sem tudta megállítani.

– Mi azt mondjuk, tegyen úgy, mintha mi sem történt volna – mondta Csapó. A hangja most nagyon komoly volt, sőt úgy tűnt, udvarias, s mintha még valami rejtett szomorúság is bujkált volna benne.

Még válaszolni sem maradt ideje.

– A gyermekeiért is – mondta Bogos.

„Ilyen fiatalok vagytok, s már ekkora gazemberek” – akarta mondani Kenéz esperes, de elnyelte a kikíváncozó szavakat.

– Sokat gondolkoztunk ezen, szégyelljük is magunkat, de arra is gondoltunk, nem árt, ha az esperes úr is megtudja, amit tudnia kell, ki tudja, mit hoz a jövő...

– Egyébként ha nem lenne a választás, akkor is megmondtuk volna...

Ott állt a kopott irodában, s hirtelen fölillant, amikor végül is „hívták”, akkor is pontosan ilyen volt a szereposztás. Annyi különbséggel, hogy a helyi parancsnok végig halk szavú volt és udvarias, csak a megyétől érkezett magas, barna birkózó vagy bokszoló, a szétvert képű durvult el. Később. Mert a kezdeteknél nem kapcsolódott bele a beszélgetésbe.

* A pap felesége. (Lőrincz György jegyzete)

A szobából – ezt megfigyelte – a bejárati ajtón kívül még három ajtó nyílt, de hogy hová vezethettek azok, nem lehetett tudni, nem hallatszott sehonnan egy hang. Még moccanás se. Félelmetes volt a csend.

Az ürességet ráadásul fokozta, hogy bár a szobában és a szobákban féllhomály volt, villany nem égett sehol.

Sokszor elgondolkozott később, még évek múltán is, miért voltak olyan kopárak a szobák *ott*. Miért.

A sivárság miért volt annyira uralkodó?

Hozzátartozott a megfélemlítésükhöz?

Hisz olyan kopár és üres volt az a hatalmas szoba, ahová bevezették, hogy szinte tudatosan sem lehetett volna kietlenebbé tenni. Olyan volt, mint egy harmadosztályú váróterem, kopott, barna ablakokkal, s az egész szobában nem volt más bútordarab, mint egy asztal s egy szék.

Semmiel sem különbözött *akkor* és *most* a helyzete. Csak annyiban, hogy akkor nem tudták megalázni. Megfélemlíteni igen, de megalázni nem. Még az irodaajtót is bezárták – akárcsak ezek –, parancsoljon, mondta a szolgálatos tiszt, aki föl kíséerte, s előzékenyen előrengette, csak arra lett figyelmes, hogy a háta mögött kattant a zár.

Kenéz esperes tudta, hogy a várakozás hozzátartozik az ő puhításához, mások is beszéltek erről, de nyugodtan ült. Mintha valóban váróteremben ülne.

A férfi, aki bekíséerte, egy jól táplált, köpcös barna, azt mondta: – Majd hívjuk. – Három órát is várt. Várt. Mintha nem is létezne, vagy megfélemlítettek volna róla, annyira magára hagyták. Mintha nem lenne senki az egész épületben, annyira hivalkodó volt a csend.

A fogadtatás viszont nagyon szertartásos volt.

A szolgálatos rendőr – mert a belügy és a rendőrség egy épületben volt –, mikor rákérdezett – persze románul –, először nagyon szigorú volt.

– Maga hová akar menni? – mordult rá.

Megmondta.

– Igen? – mondta fontoskodva. – Akkor tessék, csak tessék.

Szívélyes lett. Előzékeny.

– Volt már itt? Tudja, hová kell menni?

– Nem.

– Na, várjon.

Mielőtt elkíséerte volna, becsukta az ajtót, aztán hallatszott, hogy valakinek telefonál. – Să trăiți – hallotta. Kenéz esperesnek valamiért az volt az érzése, hogy a beszélgetés alatt is vigyázban áll. Hogy nem tévedett, kiderült, mert ahogy kilépett az ajtón, megszólalt:

– Már várják.

Úgy mondta mindezt, olyan készségesen, mintha Kenéz esperesnek esetleg kétségei lehettek volna afelől, hogy fogadják-e. Vagy, ami még rosszabb, kegyet gyakoroltak volna vele. Kivételt. Az ezer és ezer ember közül, aki csak arra várt, hogy kisebbségiként minél hamarabb bejusson az államvédelmisekhez. Mintha ezer és ezer ember közül csak neki volna ilyen lehetősége, hogy itt fogadják. Vagy talán egészen másra gondolt? Arra gondolt, hogy szolgálatos fül ő is, mint sokan mások? De a barátaitól hallotta azt is, hogy azokat nem itt fogadják.

A szolgálatos rendőr a főbejárat előtt jobbra tért, hátravezette egészen az északi szárny bejáratához.

Valóban várták.

A barna férfi állt ott, aki aztán felkísérte.

Mintha csak akkor érkezett volna, ő is kinyitotta, majd bezárta az ajtót.

Kenéz esperes erre nem számított. Ajtót zárni? Itt?

De nem volt ideje gondolkodni sem. A férfi, aki föl kísérte, beengedte az előszobába, majd az üresen kongó, hatalmas terembe.

„Talán ezért nem hívtak többet?” – futott át rajta.

Fölvillant a gyermekei, neje, menyei arca.

– Hazamegyek – mondta.

Majd hozzáfűzte:

– Ti majd találtok valami magyarázatot.

– Mi épp azt szeretnénk, ha maradna – mondta Csapó –, önnek is jó lenne meg nekünk is.

– Hazamegyek – mondta Kenéz esperes, s érezte, hogy ez az egyetlen lehetséges és okos választása.

Határozottan beszélt, de úgy érezte, még a hangján is átsüt a fájdalom. Ennyire megalázottnak nem érezte soha magát. Igyekezett határozott lenni, de nem tudott erőt venni magán. „Szánalmas vagy, Kenéz István – gondolta –, még onnan is méltósággal tudtál eljönni, s lám.”

– De hát gondolja át – mondta Bogos, sem fölény, sem kérés nem volt a hangjában –, végül is nem tehet róla.

– Az ember csak önmagáért vállalhat felelősséget – mondta Csapó –, elég mindenkinek az ő sorsa.

(Korunk, 2004/8.)